

1.- Generalitats

De banda els animals que conformen els grups de bestiar i aviram, a ses Sitges, com a qualsevol casa de foravila, s'ofereixen moltes altres possibilitats.

2.- Mamífers

CA DE BESTIAR

Avui responen als noms de Trui i Espiga. Abans havíem tengut na Fosca, na Brulla...

Mamífers carnívors. De mida grossa (de 60 a 73 cm d'alçada, i de 35 a 40 kg, segons sigui mascle o femella –aquesta es més petiteta-), forts, robusts i àgils. Tene el pèl curt i negre. Destaquen per la seva intuïció (a l'hora de tractar animals), fidelitat i noblesa. Avisen al atracar-se persones o animals esterns.

*Pastor que no mena ca
Es bestiar se'n riu d'ell,
Maldament sia nanell,
Sols que sàpiga lladrar*

MOIXOS (*Felis catus*)

Descendents d'una primera moixeta virada a qui vam posar per nom Coloma. Aquests agils mamífer carnísser de dia habitualment descansa sobre la palla dels estatges i com tots els altres animals són ximpls i es deixen tocar. Les femelles solen criar varies vegades a l'any. Les mares normalment amaguen les cries agafant-les per la part superior del coll amb la boca.

Els moixos meulen

*Ets eriçons van a peu
i ses tortugues de grapes;
un moix per a agafar rates
no és pagat a ningú preu*

RATOLINS (*Mus musculus*)

D'on manco t'esperes, normalment vora els graners dels estatges, surt un ratolí que, de pressa, serca un amagatall. Es el ressegador mes petit que viu a Mallorca. Des costums crepusculats i nocturnes. N'hem trobat cries en el calliner, en el colomer i en racons perduts dels estatges amb una desena de cries per part.

CONILL (*Oryctolagus cuniculus*)

Ha vegades n'hem tenguts de camp però normalment els tenim de casa, dels domesticats. Periodicament es disposa d'una o varies colles de conills, amb la finalitat de poder veure, observar i palpar les seves cries. (Diem periodicament perquè, a temporades, la mixomatosi ens deixa les gàbies de conills buides). Són animals vegetarians, la gestació dels quals dura un mes.

CONILL DE RATA (*Cavia porcellus*)

També disposen de la seva gàbia, amb la finalitat de conèixer i tocar les cries el que en castellà coneixen com a *cobaïas*. Es més petit que el conill comú, té les orelles curtes i sol ser clapat de blanc i negre. Simpàtics, i altre temps habituals en algunes cases de foravila, més per espantar rates que no per la seva comestibilitat.

RATA PINYADA (*Pipistrellus pipistrellus o altres*)

Els horabaixes, a posta de sol, o ja sol post es poden veure els exercicis acrobàtics de les rates pinyades a l'hora d'intentar beure de l'aigua de la piscina.

Petit mamífer pelut i volador que sol hivernar en petites enclotxes de roca o coves. S'alimenta de mosquits i papallones. Els joves neixen a finals de primavera.

LLEBRE (*Lepus capensis*)

Adesiara se'n veu alguna poc abans d'arribar a ses cases. A la part alta del turó. El cap de les grans orelles es obscur i la coa curta. Animal de costum nocturnes que surt els capvespres a menjar. Es omnívora. L'epoca de reproducció es situa entre gener i juliol amb un més i mig de gestació.

3.-Ocells

SEBEL·LÍ (*Burhinus oedicnemus*)

Horabaixenc se'n pot veure algun que passa volant baix baix. El que si és assegurat és la oïda del seu crit característic. N'hi ha una colònia estable a la banda de migjorn de ses Sitges. Au limícola. Color d'arena, retxes negres, cap gros, amb ulls grossissims grocs. Mes aficionat a córrer que no a volar; i quan ho fa, vola baix, aplanat i amb el coll estirat. Les cries són nidífugues. S'alimenta de caragols, llimacs, insectes...

*Vida trista vida trista
Vida trista per a mi
Me'n pren com el sebel·lí
Que cova els ous amb la vista!*

ÇAÇAMOSQUES (*Muscicapa striata balearica*)

Són varies la famílies de çaçamosques que a l'estiu fan el niu (4/5 ous) en els morers que volten les cases de ses Sitges. Se'l pot observar quiet sobre un pal de la reixeta o un brot, vola a la caça d'insectes i es torna a posar sobre el mateix pal. En mallorquí té molts de noms (matamosques, xícara, pagofrigo, petxeta...) Aucellet grisós, terrenc, petitó (14 cm), passa l'hivern a l'Àfrica del sud i tropical).

ELS ALTRES ANIMALS

Ses Sitges, ganja escola. Sant Llorenç des Cardassar. Col·lecció "Informacions" núm. 12

GORRIONS (*Passer domesticus*)

Tenen la base a l'heura que cobreix part de la paret dels tallers. Un dia que el vent que ens va decantar l'heura vam poder contar-hi cinc o sis nius. A primera hora del matí i darrera de la tarda fan una algaravia de no dir. Potser és el mes conegut dels ocells perquè sempre viuen a prop de l'home. Solen fer tres nieronades, de 3 a 5 ous que posen en una bola grossa de palla i arrels amb plomes a dins.

4.- Anfibis

GRANOTS (*Rana perezi*)

Anfibis de curta memòria, renouers i gregaris que comparteixen els bassals de ses Sitges amb els peixos i els nenúfars. Són de costums diurns, utilitzen la llengua per caçar insectes que passen. Hivernen els mesos mes freds. Ideals per a l'estudi, en primavera, de les diverses fases de la seva metamòrfisi. La femella pon entre 5000 i 10000 ous de devers 1 mm en una masa gelatinosa que cau al fons. Al cap de 5-7 dies eclosionen les larves (5 mm), en un període de tres o quatre mesos arriben als 5cm i es metamorfosegen.

A més del conegut rauc de zel emeten un crit de fuita que alarma al grup.

5.- Peixos

MOIXÓ DE MOSCARD (*Gambusia affines*)

De color gris translúcid amb reflexos platejats. Resistents, s'alimenta d'ous i larves de moscards i d'altres insectes. Es vivipar (De 10 a 80 cries després d'un mes de la fecundació, 3 o 4 pics a l'any) D'origen americà fa de 3 a 5 cm i es va introduir per combatre les plagues del moscard *Anopheles* de la malària.

PEIX DE SAFREIG (*Cyprinus auratus*)

Es vermell o bé en la primera edat és negrós i quan és per un tò daurat o ragentat. S'alimenta de plantes aquàtiques, larves, ous de granot. A finals de primavera les femelles posen milers d'ous, però pocs arriben a daults.

6.- Rèptils

TORTUGA MEDITERRÀNIA (*Testudo hermanni*)

Vora alguna paret o anat d'excursió a la garriga de Balafi o Son Ribot a l'estiu, sovint es veu algun exemplar de tortuga, aquest animal antiquíssim (175 milions d'anys) i de gran resistència i longevitat, de closca de color groc i negre, escates i boca sense dents (bec corni). Es reproduïxen per ous (2) que deixen enterrats.

SERP (*Macrotodon cucullatus*)

Molt de tant en tant (una a l'any?), vora les parets seques que volten el bassals o a l'entorn més ampla de la finca si pot veure alguna colobra, serp de garriga, que s'assella o és en situació d'espera. Alí sentir-se observada o en perill fuig i s'amaga ràpidament entre les pedres. Llengua bífida, morro ample i plà, cap diferenciat. A principi de l'estiu pon dos o tros ous blancs.

DRAGÓ (*Tarentola mauritanica*)

Ses dubte el rèptil més popular i conegut. Aprofita els llums per caçar els insectes nocturns que s'hi atraquen. I també el més atrevit (adesiara n'entra algú a ses cases). Rabassut, aplanat, grisenc, grapallut, amb escates. Caçadors nocturns, amb llengua ampla i curta, cacen gràcies a la vista. Pon un o dos ous que deixen aferrats en una enclotxa de paret. Si perden la cua, aquesta es regenera.

7.- Mol·luscs

CARAGOL (*Helix aspersa*)

Mol·lusc de la família dels helícids que té el cos (*la banya*) dins una closca en espiral. Del cap li surten dos tentacles llargs amb els ulls als extrems. Animal hermafrodita, es multiplica per ous que posa en un clot que fa enterra a finals d'estiu.

Amb l'humitat, sobre tot si ha plogut, surten a pasturar vora les parets que volten ses Sitges

8.- Insectes

CUQUES DE SEDA (*Bombyx mori*)

Insecte lepidòpter amb metamòrfiosi complicada (ou, oruga, crisàlide i papallona) que l'alimenta de fulles de morer i produeix seda. L'oruga es tanca dins un ametlló format per larguissims i finissims fils de seda abans de convertir-se en crisàlide.

FORMIGUES (*Formica rufa*)

Insectes heminòpter de la família dels formícids, que viu en colònies molt nombroses dins forats subterranis o galeriws obertes en els arbres.

A vegades, diven que es senyal d'aigua de pluja, apareixen formigues alades. I ens els arbres es poden trobar **formigues carnisseres** de color vermellós i amb pocs miraments a l'hora de mossegar.

MOSQUES (*Musca domestica*)

Insecte dípter de devers 6 mm de llarg de color fosc amb ales transparents i amb una trompa amb que xucla les substàncies sucopses. Gairebé desaparegut de les ciutats però ben habitual a les cases de foravila. Mostren predilecció pels racons assolellats de la soll.

ELS ALTRES ANIMALS

Ses Sitges, ganja escola. Sant Llorenç des Cardassar. Col·lecció "Informacions" núm. 12

VESPES (*Vespa maculata*)

Al voltant de l'aigua de la piscina o en qualsevol racó es pot topar amb un abeller o niu de vespes. Aquestes molestes abelles d'abdomen de color groc amb ratlles negres, i amb un fibló que fa picades molt doloses. A més, i a diferència de les abelles de mel, no es moren quan t'han picat. Insectes himenòpters de la família dels vèspids.

LLAGOST (*Stauronotus maroccanus*)

A vegades, collit hortalisses de les parades en crestell, et pot sorprendre el bot inesperat d'un llagost. Insecte ortòpter de la família dels acrídids de 20 a 35 mm de llarg.

LLUERNA (*Lampyris nocticula*)

A principis d'estiu, de vespre i de forma molt rara (no gaire més d'una vegada a l'any) es pot observar l'estranya llum fluorescent que emet l'abdòmen de la femella d'aquest insecte coleòpter.

GRILLS (*Gryllus domesticus*)

Normalment se'n poden observar, però amb tota seguretat es poden escoltar aquests insectes ortòpters de color negre de devers 3 cm de llarg, que fan els característic renou, a les nits d'estiu, amb el fregadís dels èlitres (ales anteriors).

9.- Cultura popular

ENDEVINALLES

Cap pinta no m'ha tocat
però cada dia em pantin
i això que no som cap gat
(moixa)

Una opedra que camina sense ser pedra,
Te quatre cames i no es ovella
Té ous i no és gallineta
(Tortuga)

No som ocell i vol amb ales,
Duc capa i no som persona,
Cant sense tenir veu
No som rei i duc corona
(Grill)

Encara que no som peix, dins l'aigua estic,
I cantant estic content, quan arriba la nit
(Granot)

CANÇONS

*Es gorrions fan: "deu, deu",
Sols no arriben a dotzena.
En tenir sa panxa plena,
Ja no en volen a cap preu.*

*Jo he trobat un niuet buit
I tota em som retgirada,
I, com sa mà hi som posada,
s'aucell ja és estat fuit*

*Damunt sa nostra cambra-alta
Ses rates hi fan un ball
I s'amollen cap avall
Quan ve que s'aliment falta*

*Caragol treu banyes,
anirem a ses muntanyes;
caragol bover,
jo també hi vendré*

DITES

Anar peu de moix
Allà on no hi ha moix, ses rates van a lloure
Caure de peus, com es moixos

No fer s'alçada d'un ca assegut
A ca magre, tot són puces
Pedra rodona i ca nanell, guardau-vos d'ell

Fer brusquina de caragols
Mesclar ous amb caragols
Esser una olla de caragols

SINTESI: Caterina Pons i Guillem Pont.

FONTS D'INFORMACIÓ:

Conversos amb pagesos de la zona
Vegi's annex bibliogràfic

DARRERA ACTUALITZACIÓ: Agost 2001